

VÝVOJ MULTILATERÁLNÍCH DOHOD VE SVĚTOVÉM OBCHODĚ V KONTEXTU HISTORIE AŽ PO SOUČASNOST

Ing. Monika Mrlinová

ABSTRAKT

Předkládaný článek se zabývá zmapováním vývoje multilaterálních obchodních smluv ve světovém obchodě v kontextu minulosti až po současnost. Za tímto účelem jsou nejprve představeny druhy bilaterálních smluv, které historicky předcházely multilaterálním smlouvám. Ambicí předkládaného článku je vymezit milníky ve vývoji světového obchodního řádu, kdy ústředním bodem v historickém kontextu bylo uzavírání bilaterálních zejména mírových smluv až po současnost, kdy zejména globální problémy si vyžádaly zaštitění těchto problémů dohodami, které by byly otevřeny velkému počtu účastníků. Cílem příspěvku je objasnit vznik a vývoj bilaterálních a následně multilaterálních obchodních smluv a následně zachytit základní multilaterální obchodní smlouvy, které jsou v současném obchodním systému považovány za dominantní.

Klíčové slová: mezinárodní smlouva, bilaterální obchodní smlouva, multilaterální obchodní smlouva, liberalizace obchodu

ABSTRACT

The present paper deals with the development of multilateral trade agreements in the world trade from a historical perspective. Typology of bilateral agreements is introduced and milestones in the development of the world trade order are shown. In the historical context, the focal point of intergovernmental negotiations was to conclude bilateral peace treaties, whereas today, considering the new global problems, agreements open to a large number of participants are preferred. The aim of this paper is to clarify the origins and development of bilateral and multilateral trade agreements and to analyze the basic multilateral trade agreements that are considered dominant in the current trading system.

Key words: international treaty, bilateral trade agreement, multilateral trade agreement, trade liberalization

JEL: F02, F13, F53

Úvod

V roce 1776 vydal Adam Smith Pojednání o podstatě a původu bohatství národů, ve kterém zdůraznil myšlenku volného (svobodného) obchodu mezi národy. Stanovil, že volný obchod zlepšuje celkový ekonomický blahobyt každého státu. Irwin¹ (1996) tuto myšlenku doplnil o skutečnost, že volný obchod představuje absenci cel, kvót či jiných překážek obchodu. Díky tomu je možné, aby se země orientovaly na výrobu takových statků, které jsou schopny vyrobit nejlevněji a efektivněji ve srovnání s jinými zeměmi. Přestože prakticky všichni ekonomové se shodují, že volný obchod je žádoucí, jejich názor se liší v tom, jak nejlépe provést přechod od cel a kvót na volný obchod. V praxi vykristalizovaly tři základní přístupy k liberalizaci obchodu, a to: *jednostranné* (unilaterální), *dvoustranné* (bilaterální) a *mnohostranné* (multilaterální). Jednostranná liberalizace obchodu představuje jednostranné snížení celních

¹ Irwin, D. A. (1996). Against the Tide: An Intellectual History of Free Trade.

sazeb, které je nezávislé na jiných zemích. Výhodou jednostranné liberalizace obchodu je, že země mohou těžit z výhod volného obchodu okamžitě. Prospěch z této liberalizace obchodu je značný, např. některé studie viz Skipton², Pritchett³, Karski⁴ ukázaly, že příjmy rostou rychleji v zemích otevřených mezinárodnímu obchodu, než v těch, více uzavřených obchodu. Dramatickou ilustrací tohoto jevu je např. prudký růst Číny po roce 1978 a Indie po roce 1991, kdy prudké otevření jejich ekonomik doprovázené snižováním tarifních překážek vedlo k jejich výraznému růstu⁵. Nicméně jednostranné odstraňování překážek není tak častým a zejména výrazným rysem globální ekonomiky. Současný světový obchodní systém je utvářen zejména kombinací bilaterálních a multilaterálních obchodních dohod, které umožňují zejména v delším časovém horizontu dosáhnout značných zisků ze vzájemného obchodu. Cílem příspěvku je objasnit vznik a vývoj bilaterálních a následně multilaterálních obchodních smluv a následně zachytit základní multilaterální obchodní smlouvy, které jsou v současném obchodním systému považovány za dominantní.

1 Bilaterální a multilaterální obchodní smlouvy

Kučera et al.⁶ uvádí, že nejlepší způsob, jak otázky týkající se řízení a organizace obchodních a hospodářských styků mezi státy upravovat je prostřednictvím bilaterálních a multilaterálních mezinárodních smluv.

V rámci mnohostranných smluv zaujímají dominantní pozici *mezinárodní smlouvy mezinárodních organizací, kterými je regulován mezinárodní obchod*. Mrázek⁷ (1984) uvádí, že přesněji řečeno se jedná o smlouvy mezi státy a mezinárodními organizacemi a mezinárodními organizacemi navzájem. Formálně se na ně vztahuje, jak uvádí Štruma, Čepelka, Balaš⁸, *Vídeňská úmluva z roku 1986*. Je však nutné zdůraznit, že tato Úmluva doposud nevstoupila v platnost, vyvstává tak základní problém v oblasti způsobilosti mezinárodních organizací uzavírat mezinárodní smlouvy. Podle Kelsena⁹ je smluvní způsobilost mezinárodních organizací uzavírat smlouvy, odvozena z jejich zakládajících dokumentů. Novější pohled viz Klabbers¹⁰, Daillier, Pellet¹¹ stanovují kompromisní názor, který není v rozporu s teorií implicitních pravomocí. Rozlišují způsobilost (*capacity*) mezinárodní organizace uzavírat mezinárodní smlouvy, která vyplývá z obecného mezinárodního práva, a pravomoc (*competence*), která vyplývá z pravidel mezinárodní organizace. Tento názor však může vést k závěrům, jak uvádí Štruma, Čepelka, Balaš¹², že mezinárodní organizace mohou mít způsobilost uzavírat mezinárodní smlouvy, ale mohou

² Skipton, CH. (2007). Trade Openness, Investment, and Long-Run Economic Growth.

³ Pritchett, L. (1996). Measuring outward orientation in LDCs: Can it be done?

⁴ Karski, M. (2001). Does The Degree of Openness of an Economy Affect its Economic Growth? Openness and Growth: A panel data Analysis for Developing Country.

⁵ Procesem liberalizace čínské ekonomiky se zabývali např. Marelli, Signorelli (2009), Maddison (1998), Maddison, Wu (2006). Procesem liberalizace indické ekonomiky se ve svých studiích zabývali, např. Panagariya (2008), Kalirajan (2004), Goldar (2002), Marelli, Signorelli (2009).

⁶ Kučera et al. (2008). Právo mezinárodního obchodu.

⁷ Mrázek, J. (1986). Způsobilost mezinárodních organizací uzavírat mezinárodní smlouvy.

⁸ Štruma, P., Čepelka, Č., Balaš, V. (2011). Právo mezinárodních smluv.

⁹ Kelsen, H. (1951). The Law of the United Nations: a critical analysis of its fundamental problems.

¹⁰ Klabbers, J.(2009). An Introduction to International Instructional Law.

¹¹ Daillier, P., Pellet, A. (2002). Droit international public.

¹² Tamtéž

chybět příslušné pravomoce k uzavření smlouvy o určité komoditě podle jejich vlastních pravidel.

Dvoustranné mezinárodní smlouvy, jak už název sám vypovídá, řeší obchodní, politické, kulturní a jiné vztahy mezi dvěma subjekty mezinárodního práva. S ohledem na zaměření zkoumané problematiky Kučera et al.¹³ definuje tyto druhy dvoustranných dohod regulujících pravidla pro mezinárodní obchod a mezinárodní hospodářské styky: (a) *smlouvy o volném obchodu*, (b) *mezinárodní obchodní smlouvy*, (c) *mezinárodní obchodní dohody*, (d) *mezinárodní surovinové (zbožové) dohody*, (e) *smlouvy o zamezení dvojího zdanění*, (f) *smlouvy o vzájemné podpoře a ochraně investic*, (g) *smlouvy o hospodářské a vědecko-technické spolupráci*, (h) *smlouvy o společné výstavbě objektů*, (i) *smlouvy o ostatních oblastech spolupráce*, (j) *celní úmluvy*.

Důležitými mezinárodními smlouvami, ať mnohostrannými či dvoustrannými, jsou smlouvy poskytující obchodníkům z jiných členských států některý z následně uvedených základních režimů: (a) *režim nejvyšších výhod* (viz dále), (b) *režim národní*, kterým stát přiznává subjektům z druhého státu stejnou úroveň zacházení jako s vlastními občany a statky, (c) *režim reciproční*, kdy státy se zavazují poskytnout svým příslušníkům navzájem stejné výhody a (d) *režim preferenční*, kdy subjektům z druhého státu jsou přiznány výhody, jaké nemají subjekty z jiného státu

1.1 Vznik a vývoj bilaterálních (dvoustranných) obchodních smluv

Bilaterální smlouva je nejčastěji mezistátní dohoda, která řeší obchodní, politické, ekonomické, ekologické, kulturní či jiné vztahy mezi dvěma stranami. Bilaterální smlouvy zahrnují dvoustranné dohody a regionální dohody.

Podle historických pramenů je možné první znaky bilaterálních smluv nalézt v *Egyptsko-Chetitská mírové smlouvě*¹⁴, která byla přibližně uzavřena v roce 1276 př. n. l. mezi egyptským faraonem Ramsesem II a císařem Hattusilisem III z Hatti, kterou bylo ukončeno osmdesátileté válčení mezi starověkými velmocemi. Jedná se o nejstarší známou mírovou dohodu mezi dvěma státy v rovnoprávném postavení a moci. Hlavními ustanoveními této mírové smlouvy byl pakt o neutocení, vzájemné obraně aliancí a vydávací smlouva o návratu uprchlíků. Většina

ustanovení této smlouva byla bilaterální, tzn., zakládala stejná práva povinnosti obou stran. Bronzová replika (Basreliéf Ramsese II) umístěná na budově Organizace spojených národů (dále i OSN) v New Yorku odráží důležitý milník v rámci diplomatické historie.

Novější typy bilaterálních smluv se začínají objevovat v průběhu 14. století, neboť tyto smlouvy měly již převážně charakter politický či diplomatický. Tyto smlouvy byly sjednávány za účelem ukončení války, sjednocení území či sjednávání míru mezi znepřátelenými národy. Historicky nejznámější je *Smlouva z Edinburghu-Northamptonu* ze 17. března 1328, která byla podepsána mezi skotským králem Robertem I a anglickým králem Edwardem III. Jednalo se o mírovou smlouvu, kterou byla ukončena první válka za skotskou nezávislost z roku 1296, která plně přiznala nezávislost Skotsku. Dalším příkladem mírové smlouvy je např. *Smlouva Alcaçovas* (také známá jako *Mírová smlouva v Alcaçovas-Toledo*). Smlouva byla uzavřena 4. září 1479 mezi královstvím Kastilie (Castilla) a Portugalskem. Touto Smlouvou byla ukončena občanská válka v Kastilii, která začala v roce 1474, a bylo stanoveno, že vlastnictví Kanárských ostrovů bude převedeno k rukám království Kastilie výměnou za pohledávky v západní Africe (Davenport)¹⁵.

¹³ Tamtéž

¹⁴ Zmínku o této Smlouvě je možné najít na:

<http://www.milestonedocuments.com/documents/view/egyptian-hittite-peace-treaty>.

¹⁵ Davenport F. G. (1917). *European Treaties bearing on the History of the United States to 1648*.

Další známé bilaterální smlouvy pochází z 18. století. Jedná se např. o *Pařížskou smlouvu* z 3. září 1783, kterou byla formálně ukončena americká revoluční válka z roku 1776 mezi Spojeným královstvím a Spojenými státy americkými (Davenport¹⁶).

Teprve v souvislosti s průmyslovou revolucí¹⁷, dochází k zavedení parní energie do výroby, širšímu využití motorových strojů a vývoji kovových strojů, vede k dramatickému zvýšení výrobních kapacit. Tento technický a hospodářský rozmach s sebou nese také první bilaterální obchodní smlouvy. Za nejznámější bilaterální obchodní smlouvu je považována obchodní smlouva z 23. ledna 1860 podepsána mezi Velkou Británií a Francií, známá jako *Cobden-Chevalierova obchodní smlouva*¹⁸ (Anglo-francouzská smlouva o volném obchodu), která ustanovila volný obchod mezi těmito dvěma partnery (Hinde)¹⁹. Rozehnalová et al.²⁰ uvádí, že v této smlouvě byla již formulována doložka nejvyšších výhod, což znamenalo povinnost jedné smluvní strany druhé zemi poskytnout veškeré výhody, které poskytla některému třetímu státu. Do roku 1875 se vývoz mezi Velkou Británií a Francií zvýšil pětinasobně. Jejich národní produkt vzrostl z 6,2 % na 20,6 % v roce 1875. To znamená, že tempo růstu vývozu bylo 2,5 krát vyšší než jejich národní produkt. Cla se snížily do roku 1875 o 50 % a v roce 1880 činily tarify mezi Francií a Británií pouze 10 % (Chassaigne)²¹. Mimo tento systém uzavíraly další evropské státy smlouvy mezi sebou, a to vždy s doložkou nejvyšších výhod. S narůstajícím počtem bilaterálních smluv tohoto typu docházelo k postupnému všeobecnému snižování cel. Stern²² uvádí, že tato smlouva se stala jistým orientačním bodem, který signalizoval počátek nové éry obchodních vztahů.

Následující hluboké změny v mezinárodní hospodářské situaci, které se objevily v průběhu 1. poloviny 20. století, silně narušily obchodní vztahy mezi světovými obchodními partnery. Po 1. světové válce byla pozornost soustředěna zejména na řešení politických a ekonomických problémů. Multilaterální úroveň mezinárodního obchodu započata „sítí Cobdenových smluv“ nebyla obnovena, ale byla plně nahrazena sjednáváním bilaterálních smluv. V tomto období, jak uvádí Rozehnalová, Týč²³ se silně začala prosazovat politika „*beggar-thy-neighbour*“ (volně přeloženo jako obchodní strategie „ožebrač svého souseda“)²⁴. Nejznámější bilaterální obchodní dohoda z konce 1. světové války je *Anglo-sovětská obchodní dohoda* z 16. března 1921 za účelem usnadnění obchodu mezi Spojeným královstvím a Ruskou

¹⁶ Tamtéž

¹⁷ Pro průmyslovou revoluci je typické nap. objev a následné rozšíření parního stroje, přechod od manufakturní výroby s dominantním podílem ruční práce k výrobě strojové, která dokázala dosavadní produkci zněkolikanásobit. Počátek průmyslové revoluce však není přesně stanoven, někteří historikové např. Hobsbawm stanovuje její počátek na konec 18. století.

¹⁸ Velká Británie podle této smlouvy měla zrušit veškerá cla na dovoz francouzského zboží (s výjimkou vína a koňaku) a Francie měla zrušit zákaz dovozu britského textilu a snížit cla u široké skupiny britského zboží na maximálně přípustnou úroveň cla 30 %. Smlouva byla zrušena v roce 1892.

¹⁹ Hinde, W. (1987). Richard Cobden: A Victorian Outsider

²⁰ Rozehnalová et al. (2010). Právo Světové obchodní organizace a další kapitoly z mezinárodního ekonomického práva

²¹ Chassaigne, P. (2009). Chassaigne, La Grande-Bretagne et le monde de 1815 à nos jours.

²² Stern, R. M. (2007). The Multilateral Trading System.

²³ Rozehnalová, N., Týč, V. (2006). Vnější obchodní vztahy Evropské unie.

²⁴ Termín byl původně navržen tak, aby charakterizoval hospodářskou politiku, která se snaží léčit domácí depresi a nezaměstnanost tím, že přesouvá efektivní poptávku od dovozu na domácí produkci zboží, a to buď prostřednictvím cel a kvót na dovoz nebo pomocí tzv. konkurenční devalvace. Tato politika byla uplatňována zejména v období Velké hospodářské krize.

socialistickou federativní sovětskou republikou (Glenny²⁵). Tato bilaterální smlouva upravovala nastolení obchodu v míru po 1. světové válce a upravovala jejich ekonomické a politické vztahy do budoucna. V čl. 1 této dohody bylo stanoveno, že smluvní strany se dohodly, že nebudou uvalovat či zachovávat blokády proti sobě a odstraní všechny překážky, které stojí v cestě obchodu mezi Spojeným královstvím a Ruskem. Dalším významným posunem této doby bylo ustanovení *Zákona o vzájemných obchodních dohodách* (Reciprocal Trade Agreements Act) v roce 1934 v USA, kdy tehdejší americký prezident Roosevelt získal možnost přiznanou Kongresem administrativně sjednávat reciproční obchodní dohody. Mimořádnost této akce byla dána nejenom pro vztah prezidenta a parlamentu, ale také pro světový obchod. Možnosti sjednávat reciproční dohody, které obsahují navíc doložku nejvyšších výhod, bylo v následujících letech široce využito (Rožehnalová²⁶).

Následující období před druhou světovou válkou a samotný nástup druhé světové války znemožnil další rozvoj systému bilaterálních smluv a omezil i celosvětový mezinárodní obchod. Do popředí zájmu se dostávají pouze takové bilaterální dohody, které se týkají bezprostředních zájmů států, např. poskytování informací, špionáž, smlouvy o zbraních a zbrojení, případná pomoc v případě útoku apod. Příkladem takovýchto bilaterálních smluv jsou, např. *Anglo-německá námořní dohoda* z 18. června 1935 mezi Spojeným královstvím a Německou říší, která upravovala velikost „Kriegsmarine“²⁷ ve vztahu k Royal Navy²⁸, dále *Anti-komunistická smlouva* podepsaná mezi Japonskem a Německou říší z 25. listopadu 1936, kde se země dohodly na vzájemném informování a neutralitě.

Bilaterální obchodní dohody zaznamenaly svůj nejsilnější nárůst až po 2. světové válce. Z důvodů rostoucí globalizace světové ekonomiky, která vedla k růstu hospodářské výkonnosti a k rozvoji mezinárodního obchodu. Urata²⁹ uvádí, že v roce 1960 činil celkový podíl světového obchodu k světovému hrubému domácímu produktu 25 %. V poválečném období bylo tempo globalizace urychleno o rozvoj mnohostranného obchodního systému v rámci Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT), viz dále. Souběžně však s tímto krokem byly nastoleny nové trendy v podobě regionalismu, který se nejsilněji začal rozvíjet v 50. letech minulého století v podobě integrace západní Evropy do Evropských společenství. Urata³⁰ uvádí, že další podobné kroky byly zpozorovány ve střední a východně Evropě, dále v Jižní Americe a Africe. Nejprudšího rozmachu regionalismus dosáhl v 90. letech 20. století, kdy se zejména dohody o volném obchodu staly ústředním trendem regionální integrace. Babili³¹ uvádí, že důvodem dominance dohod o vytvoření pásma volného obchodu je, že vyžadují méně času k jednání a menší míru politické harmonizace mezi členy s možností zachovat svou vlastní politiku vůči třetím zemím.

Kučera et al.³² uvádí, že mezi stěžejní soudobé bilaterální obchodní dohody regulující mezinárodní obchod patří: (a) *Smlouvy o volném obchodu*, které vytvářejí mezi státy pásmo (zónu) volného obchodu tím, že dochází k odstranění cel, vývozních a dovozních poplatků, různých množstevních omezení dovozu či vývozu zboží. Vůči třetím zemím si však země ponechávají svůj národní tarif. (b) *Mezinárodní obchodní smlouvy* někdy se rovněž používá název *Mezinárodní smlouvy o obchodu a plavbě*, zpravidla obsahují mezinárodněprávní

²⁵ Glenny, M. V. (1970). The Anglo-Soviet Trade Agreement, March 1921.

²⁶ Rožehnalová, N. (2010). Právo mezinárodního obchodu

²⁷ Kriegsmarine bylo označení pro německé námořnictvo během nacistického režimu (1935-1945).

²⁸ Royal Navy je označení pro královské námořnictvo Spojeného království a d konce 17. století až poloviny 20. století bylo nejsilnější námořnictvo na světě.

²⁹ Urata, S. (2002). Globalization and the Growth in Free Trade Agreements.

³⁰ Tamtéž

³¹ Babili, M. (2008). Regional Trade Agreements.

³² Tamtéž

podmínky pro vzájemné vztahy, které vytvářejí rámec pro uskutečňování vlastních obchodních a hospodářských styků mezi fyzickými a právníckými osobami ze smluvních států tím, že obsahují určité doložky, upravující postavení jednoho smluvního státu na území druhého smluvního státu. Může jít o doložku reciproční, národní či nejvyšších výhod. Obchodní smlouvy jsou uzavírány na delší časový okamžik a vytvářejí také rámec pro uzavírání dalších mezinárodních smluv mezi smluvními státy např. obchodní dohody, mezinárodní smlouvy o zamezení dvojího zdanění apod. (c) *Mezinárodní obchodní dohody* plným názvem Ujednání o konkrétní výměně zboží v určitém časovém období. Obvykle jsou uzavírány v rámci mezinárodních obchodních smluv. Jsou v nich stanoveny konkrétní druhy zboží v rámci tzv. kontingentních listin, které smluvní státy uvolňují pro vývoz nebo dovoz ve stanoveném časovém období. Obecný rámec pro vzájemnou spolupráci může být vytvořen i základními politickými smlouvami o vzájemných vztazích, které stanoví, že smluvní strany budou v souladu se svým právním řádem a mezinárodními smlouvami vytvářet příznivé ekonomické, finanční a právní podmínky pro vzájemnou podnikatelskou a jinou hospodářskou činnost a nebude ve vzájemné hospodářské spolupráci přijímat diskriminační opatření. (d) *Smlouvy o hospodářské a vědecko-technické spolupráci* jsou zaměřené na vědeckotechnické a jiné hospodářské pomoci mezi smluvními státy, která spočívá v předávání výsledků vědy získaných při základním a aplikovaném výzkumu, jejich zavádění do výroby, v předávání technických a výrobních zkušeností apod. Předmětem bodu (e) *Smlouvy o vzájemné podpoře a ochraně investic* představují ustanovení způsobu ochrany investic z jednoho smluvního státu na území druhého smluvního státu, umožnění volného převodu zisku získaného z investice do zahraničí, stanovení cizineckého režimu, který je na území smluvních států poskytován investorům z druhého smluvního státu, a způsob řešení sporů mezi smluvními státy nebo mezi smluvním státem a investorem z druhého smluvního státu. (f) *Celní úmluvy* jsou uzavírány s cílem dosažení vzájemně výhodných dohod v oblasti snižování cel a jiných překážek ve vzájemném obchodu mezi smluvními státy. (g) *Mezinárodní surovinové (zbožové) dohody* představují smluvní úpravu mezi výrobními a spotřebními státy a mnohdy zahrnují úpravu výroby některých průmyslových surovin s cílem vytvoření určité stability, přijatelné jak pro výrobce, tak i pro odběratele a zajištění pravidelného zásobování za odpovídající ceny. Zároveň jsou těmito dohodami vytvářeny určité orgány, např. mezinárodní surovinové konference, studijní skupiny, komise a rady, apod. Možné je jmenovat např. Mezinárodní cínovou radu apod. Poslední bod (h) *Mezinárodní smlouvy o zamezení dvojího zdanění* v zásadě rozdělují zdroje zdanění fyzických a právnických osob mezi smluvní státy takovým způsobem, že stanoví, který ze smluvních států je oprávněn požadovat placení daně z určitého zdroje příjmu (majetku). Toto oprávnění může být přiznáno státu bydliště nebo sídla příjemce (vlastního majetku) nebo státu zdroje příjmu či místa majetku. Cílem těchto smluv je zabránění situace, kdy právnícké nebo fyzické osoby ze smluvních států musejí platit z určitého příjmu nebo majetku daň dvakrát.

Irwin³³ uvádí, že výhodou dvoustranných nebo regionálních dohod (myslí se mezi dvěma regiony) je, že podporují silněji a více obchod mezi stranami dohody. Mohou také urychlit globální liberalizaci obchodu, pokud mnohostranná jednání nepřinášají kýžené efekty či se dostávají do potíží.

1.2 Vznik a vývoj multilaterálních (mnohostranných) obchodních smluv

Gilligan, Simonelli³⁴ uvádí, že multilaterální smlouvy začaly vznikat z důvodů neschopnosti bilaterálních smluv řešit rozsáhlé otázky, které měly celosvětový charakter. Za historicky nejvýznamnější smlouvu v liberalizaci mezinárodního obchodu je považována *Cobden-Chevalierova obchodní smlouva z roku 1860*. I když se jednalo o bilaterální smlouvu mezi Francií a Velkou Británií, její význam spočíval v tom, že i další evropské země začaly

³³ Tamtéž

³⁴ Gilligan, M. J., Simonelli, N. (2006). International Multilateral Agreement Negotiations.

uzavírat bilaterální dohody mezi sebou. Hoekman³⁵ uvádí, že tento propojený systém tzv. „sítí Cobdenových smluv“ vytvářel takřka multilaterální rámec vzájemného obchodu. Ačkoliv se tato pravidla vztahovala pouze na průmyslové výrobky a nezahrnovala zemědělské produkty a systém byl navíc regionálně omezen pouze na území Evropy, jeho přínos pro dějiny liberalizace mezinárodního obchodu byl nesporný.

Další multilaterální smlouvy se začínají objevovat po první světové válce pod záštitou nově vytvořené Společnosti národů³⁶. Nejvýznamnější z nich byla tzv. *Pařížská mírová smlouva* neboli tzv. *Versailleská mírová smlouva* z 28. června 1919. Prostřednictvím níž byly podepsány mírové smlouvy s poraženými státy³⁷, jimiž došlo k ukončení první světové války a fakticky došlo k vytvoření Společnosti národů. Úkolem organizace byla poválečná demilitarizace, udržení světového míru, prevence před dalšími válečnými konflikty pomocí zásad kolektivní bezpečnosti a diplomatického vyjednávání. Těmito úkoly položila Společnost národů základ široké mezinárodní spolupráce.

Nicméně i přes značný vliv Francie a Velké Británie ve Společnosti národů nebyla organizace schopna důrazně prosadit své cíle, naprosto neefektivní byla její činnost proti agresivním krokům fašistické vlády v Itálii (okupace Etiopie), nacistické vlády v Německu (účast ve španělské občanské válce, anšlus Rakouska, uzavření Mnichovské dohody), či potlačení militaristických aktivit v Japonsku (válka v Číně). Menší členské státy postrádaly významnější vliv na chod a rozhodování organizace, což způsobovalo napětí mezi nimi na jedné straně a Velkou Británií a Francií na druhé straně. Společnost národů tak v souvislosti s počátkem druhé světové války v letech 1939 a 1940 ztratila faktický význam. Po definitivním neúspěchu Společnosti národů, která nedokázala zabránit vypuknutí druhé světové války, se musely hledat nové cesty poválečného mírového uspořádání. Vítězné státy druhé světové války se rozhodly některé struktury Společnosti národů transformovat do nově vzniklé Organizace spojených národů, která na činnost Společnosti národů přímo navázala. V roce 1941 došlo k podpisu *Atlantické charty*, což bylo společné prohlášení států bojujících proti nacistickému Německu, vydané na konferenci v Londýně 24. srpna 1941. Atlantická charta se tak později stala základem pro *Deklaraci Spojených národů*, která byla podepsána 1. ledna 1942.

Z výše uvedeného vyplývá, že stěžejní pohnutkou, která vedla k rozvoji multilaterálních smluv, jak uvádí Gilligan a Simonelli³⁸ bylo, že dokázaly lépe pokrýt celé spektrum globálních problémů od ochrany mořských želv, vydávání válečných zajatců, od zákazu šíření zbraní hromadného ničení až po problematiku světového obchodu.

Co se týká mezinárodního obchodu, zejména od 40. let 20. století se vývoj posunul k regulaci postavené na multilaterální úrovni. První takovouto multilaterální obchodní dohodou byla *Všeobecná dohoda o celních a obchodu (GATT)*, která upravovala problematiku světové obchodní výměny se zbožím. Následný prudký nárůst multilaterálních obchodních smluv byl zaznamenán v 50. a 60. letech minulého století. Těmito mnohostrannými obchodními úmluvami byly zakládány zejména různé mezinárodní či mezivládní organizace, které se soustředily na řešení problematičnosti světové obchodní výměny určitých komodit. Za historicky nejstarší

³⁵ Hoekman, B. M. (2001). The political economy of the World trading system : the WTO and beyond / 2nd ed.

³⁶ Iniciátory a zakládajícími zeměmi Společnosti národů byly vítězné státy Dohody (např. Spojené království, Francie) a jejich spojenci (např. Československo), tzn., původní členskou základnu tvořilo v roce 1919 26 států. V roce 1920 započala platnost základního dokumentu organizace *Pakt Společnosti národů*, kterým se členské země zavazovaly k dodržování pravidel mezinárodní spolupráce a bezpečnosti.

³⁷ S poraženým Německem byla podepsána mírová smlouva ve Versailles (28. 6. 1919), s Rakouskem v Saint Germain, s Tureckem v Sevres, s Bulharskem v Neuilly a s Maďarskem v Trianonu (1920).

³⁸ Tamtéž

organizaci v oblasti barevných kovů, je považována *Mezinárodní skupina pro olovo a zinek (MSSOZ)*, která byla ustanovena v roce 1959 a v současnosti sdružuje 30 zemí. Jejím cílem je poskytovat pravidelné mezivládní konzultace o mezinárodním obchodu s olovem a zinkem. Při sjednávání *Mezinárodní dohody o kávě* v roce 1962, vznikla o rok později *Mezinárodní organizace pro kávu (ICO)*, která v současnosti sdružuje asi 70 % producentů kávy na světě. V současnosti je v platnosti již sedmá Mezinárodní dohoda o kávě z 28. září 2007, kterou podepsalo 77 členů. Při sjednání *Mezinárodní dohody o kakau* v roce 1973 byly na půdě konference Organizace spojených národů o kakau, položeny základy *Mezinárodní organizace pro kakao (ICCO)*. Posláním ICCO je podporovat mezinárodní spolupráci v oblasti světového hospodářství s kakaem. V současnosti má 43 členů, mezi nimiž je i ČR. Udává se, že členské země ICCO představují téměř 85 % světové produkce kaka a více než 60 % jeho světové spotřeby. Za dobu existence ICCO byla přijata již šestá Mezinárodní dohoda o kakau, přičemž poslední vstoupila v platnost 1. října 2003.

Multilaterální obchodní smlouvy, které se začaly rozvíjet od 40. let do 90. let 20. století, se týkaly pouze omezeného spektra problematiky celosvětové obchodní výměny. Zabývaly se usnadňováním obchodu pouze s jednou komoditou, ve výjimečných případech, s více jak dvěma a navíc v převážné většině upravovaly pouze obchod se zbožím. Co se týká ochrany duševního vlastnictví, služeb či kapitálu, byla tato oblast až do 90. let minulého století na multilaterální úrovni ošetřena velmi stroze.

Pod záštitou Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO) byla sjednána 26. října 1961 *Římská úmluva o ochraně výkonů výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací*³⁹. Úmluva se týkala ochrany výkonů výkonných umělců a děl výrobců zvukových záznamů proti jednání, k němuž nedali souhlas. V čl. 7 této Úmluvy je takovéto neoprávněné jednání vysvětleno jako vysílání uměleckého výkonu či sdělování informací veřejnosti bez souhlasu, pořizování či množení záznamů jejich živého výkonu apod. V této Úmluvě však nebyla zakotvena problematika obchodních aspektů práv duševního vlastnictví ani výkonný mechanismus pro vynucování těchto práv.

V roce 1967 vstoupila v platnost *Úmluva o usnadnění mezinárodní námořní dopravy*⁴⁰ v rámci Mezinárodní námořní organizace (dále i IMO). Posláním této Úmluvy bylo zajistit co nejvyšší míru sjednocení formalit a postupů v oblasti námořní dopravy. Úmluva snížila celkový počet prohlášení, které byly požadovány ze strany veřejných orgánů na sedm povinných formulářů. Prakticky až do vzniku Světové obchodní organizace nebyla s výjimkou námořní dopravy, oblast služeb na celosvětové úrovni regulována.

Co se týká oblasti investic, byla 18. března 1965 přijata *Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států* ve Washingtonu, známá také jako Washingtonská úmluva. Jednalo se o Úmluvu, která byla otevřená všem zemím, které byly členy Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj a členům Statutu Mezinárodního soudního dvora. Úmluvou vzniklo Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic, jehož pravomoce se vztahovaly na každý právní spor vznikající z investice mezi smluvním státem nebo jeho zmocněným orgánem či občanem jiného smluvního státu. Nicméně do současnosti zůstává problematika mezinárodního investování roztržistěná a nesystematická. Pokusy Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále i OECD) v 90. letech minulého století vytvořit univerzální investiční dohodu skončila patovou situací, neboť světové fórum se na ní nedokázalo dohodnout.

³⁹ Římská úmluva o ochraně výkonů výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací je dostupná na: http://wipo.int/treaties/en/ip/rome/trtdocs_wo024.html.

⁴⁰ Úmluva o usnadnění mezinárodní námořní dopravy je dostupná na [http://www.imo.org/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/Convention-on-Facilitation-of-International-Maritime-Traffic-\(FAL\).aspx](http://www.imo.org/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/Convention-on-Facilitation-of-International-Maritime-Traffic-(FAL).aspx).

2 Stěžejní multilaterální obchodní smlouvy soudobého globálního obchodního systému

V současnosti je většina multilaterálních smluv uložena u generálního tajemníka Organizace spojených národů, který je depozitářem smluv⁴¹. Databáze obsahuje informace o stavu více než 500 významných mnohostranných dohod, která se neustále rozšiřuje. Pokrývá široké spektrum témat, jako jsou lidská práva, odzbrojení, uprchlíci, životní prostředí apod. (United Nations Treaty Collection⁴²). Přičemž s ohledem na zaměření práce, je nejdůležitější sekci *Mezinárodní obchod a rozvoj*. Tato oblast pokrývá zejména *Multilaterální smlouvy mezinárodních organizací, kterými je regulován mezinárodní obchod*. Přičemž za stěžejní mnohostranné obchodní smlouvy mezinárodních organizací, jsou považovány smlouvy: Konference OSN o obchodu a rozvoji (dále i UNCTAD), Světové celní organizace (dále i WCO), Světové obchodní organizace (dále i WTO), Světové organizace duševního vlastnictví (dále i WIPO) a Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Jistou výjimkou této kapitoly je Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT), která nevznikla v rámci mezinárodní organizace, ale podpisem Prozatímního protokolu do doby vzniku Mezinárodní obchodní organizace. Vznik GATT byl inicializován 23 zeměmi v čele se Spojenými státy americkými, které měly bezprostřední zájem na liberalizaci světového obchodu.

2.1 Multilaterální mezinárodní smlouva GATT

V roce 1946 na půdě Ekonomické a Sociální rady OSN byla přijata resoluce, jejíž obsah vyzýval k založení Mezinárodní obchodní organizace, jako třetí uvažované Bretton-Woodské konference. Jednání o jejím založení se však přesouvala z New Yorku, do Ženevy a následně do Havany. Účastníci jednání sice v roce 1948 schválili tzv. Havanskou chartu⁴³ budoucí Mezinárodní obchodní organizace, nicméně tato Charta nikdy nevstoupila v platnost. Vzhledem k tomu, že státy měly zájem na snižování tarifů, bylo současně hledáno provizorní řešení do doby, než vznikne uvažovaná organizace. Světové liberalizační snahy následně vyvrcholily v roce 1947 podepsáním *Prozatímního protokolu o provádění Všeobecné dohody o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade)*,⁴⁴ čímž byla započata formulace multilaterálního (mnohostranného) systému obchodování. Cesta vpřed byla nalezena díky přijetí dvou nástrojů politiky, a to reciprocity⁴⁵ a nediskriminace, které byly formálně zakotveny v GATTU a díky nimž byla spuštěna vlna liberalizace světového obchodu (Brown, Stern, 2004). Stěžejním propagátorem vzniku GATT byly Spojené státy americké, které usilovaly o pokračování politiky hospodářské a exportní expanze, která byla započata v roce 1934 zákonem o vzájemných obchodních dohodách, který přispěl k výrazné liberalizaci americké obchodní

⁴¹Povinnost ukládat smlouvy a mezinárodní dohody u generálního tajemníka OSN vychází z čl. 102 Charty Organizace spojených národů, ve kterém je stanoveno, že každá smlouva či mezinárodní dohoda uzavřená s členským státem OSN musí být zaregistrována a oznámena generálnímu tajemníkovi OSN.

⁴²United Nations Treaty Collection. (2012). Multilateral Treaties Deposited with the Secretary-General.

⁴³Havanská charta je dostupná na <http://www.worldtradelaw.net/misc/havana.pdf>

⁴⁴Úplné znění Všeobecné dohody o clech a obchodu je dostupné na <http://www.worldtradelaw.net/uragreements/gatt.pdf>. Základní cíle GATT jsou obsaženy v její preambuli a opírají se o základní dokumenty OSN.

⁴⁵Reciprocita (vzájemnost) představuje podmíněné a ekvivalentní ústupky. Znamená, že při jednáních o snižování cel či jiných překážek obchodu si smluvní strany vzájemně poskytují výhody. Zásada reciprocity se uplatňovala při prvních kolech celních jednání, kdy byl omezený a podstatě uzavřený počet účastníků. Reciprocita byla poprvé porušena počátkem 60. let minulého století, kdy bylo dohodnuto, že od rozvojových zemí se nebudou očekávat vzájemné výhody.

politiky (Hiscox⁴⁶). Dalším významným mezníkem, který přispěl ke vzniku GATT, bylo podepsání Atlantické charty v roce 1941, která mimo jiné navrhovala odstranění všech překážek mezinárodního obchodu. GATT vznikla 23. září 1947 s platností od 1. ledna 1948, jako rámcová dohoda zastrešující mnohostranný systém obchodování do doby vzniku Mezinárodní obchodní organizace. Smluvními státy této mnohostranné dohody se stalo 23 zemí⁴⁷. Hlavní přínos GATT pro liberalizaci světového obchodu spočíval ve skutečnosti, že signatářské země se svým podpisem zavázaly k bezpodmínečnému dodržování hlavních článků dohody. Princip vzájemným výhod v multilaterálním systému obchodování byl spojen s aplikací doložky nejvyšších výhod (Most Favoured Nations, dále i MFN). Jednalo se o doložku mnohostrannou, tzn. pro všechny smluvní strany závaznou. Mnohostranný systém tak nahradil dřívější dvoustraně sjednávané mezistátní obchodní smlouvy. V čl. I. Všeobecné dohody o clech a obchodu z roku 1947 byla doložka nejvyšších výhod formulována takto (WTO⁴⁸): „*všechny dohody, přednosti, výsady nebo osvobození, poskytnuté kteroukoliv smluvní stranou, jakémukoli výrobku pocházejícímu z kterékoli země nebo tam určenému, budou ihned a bezpodmínečně přiznány obdobnému výrobku, pocházejícímu z území všech ostatních smluvních stran nebo tam určenému.*“

Na druhé straně však GATT pokrývala pouze jedinou oblast, a to mezinárodní obchod se zbožím, především s průmyslovými výrobky.

2.2 Konference OSN pro obchod a rozvoj

Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD) byla založena v roce 1964, jako stálý mezivládní orgán Valného shromáždění OSN v oblasti obchodu a rozvoje. V současné době má 194 členů se sídlem v Ženevě. Jejím posláním je podporovat mezinárodní obchod a hospodářský rozvoj v rozvojových zemích. Neboť již v roce 1962 na konferenci v Káhiře, bylo potvrzeno, že existuje významná souvislost mezi mezinárodním obchodem a rozvojem zemí. Následně nato Ekonomická a sociální rada OSN rozhodla o uspořádání konference, která vedla k podpisu mnohostranné smlouvy o založení UNCTAD. UNCTAD vznikl jako reakce na skutečnost, že neexistoval žádný orgán, který by řádně řešil konkrétní problémy rozvojových zemí a formuloval politiku týkající se všech aspektů rozvoje, včetně obchodu (UNCTAD)⁴⁹. Během více než čtyř desítky let své existence, proběhla pod záštitou UNCTAD celá řada konferencí, které vedly k uzavření důležitých multilaterálních mezinárodních smluv. Přičemž za nejvýznamnější pro oblast obchodu jsou považovány (Hernandez)⁵⁰: (a) *Všeobecný systém celních preferencí z roku 1971*, (b) *Dohoda o globálním systému obchodních preferencí mezi rozvojovými zeměmi z roku 1989*, (c) *Zásady a pravidla pro kontrolu omezujících obchodních praktik z roku 1980*, (d) *Global Trade Center jako výsledek mezinárodního sympozia o účinnosti obchodu OSN v roce 1994*, (e) *Mezinárodní komoditní dohody týkající se kaka, cukru, přírodního kaučuku, juty a výrobků z ní, tropického dřeva, cínu, olivového oleje a pšenice*. Za účelem finanční podpory mezinárodních komoditních dohod, byl v roce 1989 vytvořen Společný fond pro suroviny.

⁴⁶ Hiscox, M. J. (1999). The Magic Bullet? The RTA, Institutional Reform and Trade Liberalization.

⁴⁷ Austrálie, Belgie, Brazílie, Barma, Kanada, Ceylon, Chile, Čína, Kuba, Československá republika, Francie, Indie, Libanon, Lucembursko, Nizozemí, Nový Zéland, Norsko, Pákistán, Jižní Rhodesie, Jižní Afrika, Spojené království a Spojené státy americké.

⁴⁸ WTO. The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1947). Legal texts: GATT 1947, Article I — XVII

⁴⁹ UNCTAD. (2012). A Brief History of UNCTAD..

⁵⁰ Hernandez, H. L. (1996). United Nations Conference on Trade and Development: Review of institutional and programme issues (JIU/REP/96/1).

Pod záštitou UNCTAD byl během roku 1970 také předložen soubor návrhů označovaný jako *Nový mezinárodní ekonomický řád* (viz bod b).

a) *Všeobecný systém celních preferencí (dále i GSP)*

GSP je považován za jeden z hlavních úspěchů UNCTAD, jeho cílem je umožnit rozvojovým a nejméně rozvinutým zemím (LDC), aby zvýšily své výnosy z vývozu, prostřednictvím poskytnutí snížené nebo nulové celní sazby na tyto vývozy. Podstatou GSP je podpořit industrializaci a urychlit tempo ekonomického růstu těchto zemím (UNCTAD)⁵¹. K jeho hlavním vlastnostem se řadí: (a) dobrovolnost, tzn. účast vyspělých zemí v GSP je dobrovolná, (b) jednostrannost, tzn., od rozvojových zemí není očekávána žádná protihodnota za poskytnuté preferenční zacházení, (c) nerekiprocita - vyspělé země otevírají své trhy rychleji, a více než rozvojové (Cihelková et al.)⁵². Podle UNCTAD 13 vyspělých zemí⁵³ v současnosti používá GSP vůči rozvojovým zemím. GSP se v současnosti řadí mezi jednu z povolených výjimek z aplikace doložky nejvyšších výhod v systému WTO. V systému GSP má zásadní význam tzv. *zmocňovací klauzule* z roku 1979 (enabling clause), oficiálním názvem *Rozhodnutí o rozdílném a výhodnějším zacházení, reciprocitě a účasti rozvojových států*⁵⁴, která rozvinutým státům umožňuje poskytnout rozdílné a preferenční režimy ve prospěch rozvojových států. Zmocňovací klauzule je právním základem pro GSP na jehož základě rozvinuté státy mohou poskytnout všeobecné, nerekiproční a nediskriminační preference pro produkty pocházející z rozvojových států. Státy, které poskytují tyto preference, unilaterálně rozhodují o tom, které produkty budou do těchto schémat zařazeny. Systém tedy funguje na základě dobrovolnosti, kdy je na uvážení daného rozvinutého státu, zda tyto preference vůbec poskytne. Pokud však poskytnuty jsou, musí být v souladu s ustanoveními WTO a principem nediskriminace mezi rozvojovými státy, jimž jsou poskytnuty. Prakticky historicky první, kdo GSP poprvé aplikoval, byla Evropská společenství (dále i ES) v roce 1971, a to na základě dnešního článku 133 Společné obchodní politiky ES.

b) *Nový mezinárodní ekonomický řád*

Termín byl odvozen z *Deklarace o zřízení nového mezinárodního ekonomického řádu*⁵⁵, který byl přijat na Valném shromáždění OSN v roce 1974 a odkazoval na širokou škálu obchodních, finančních, komoditních a dalších souvisejících otázek. Tento dialog měl navázat na program mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi, se zaměřením na restrukturalizaci světové ekonomiky, která by umožňovala větší účast pro rozvojové země (v literatuře se někdy používá také označení jako „sever – jih dialog“). V následujících letech se však tyto normy staly pouhými rétorickými a politickými hodnotami, s výjimkou některých částečně životaschopných mechanismů.

Bhagwati⁵⁶ doplňuje, že sever-jih dialog měl představovat úsilí o dosažení mezinárodní distribuční ekonomické spravedlnosti, za účelem zachování světové bezpečnosti a míru.

⁵¹ UNCTAD. (2012). About GSP.

⁵² Cihelková et al. (2010). Regionalismus a multilateralismus. Základy nového světového obchodního řádu?

⁵³ Jedná se o: Austrálii, Bělorusko, Bulharsko, Estonsko, Evropskou unii, Japonsko, Kanadu, Norsko, Nový Zéland, Rusko, Spojené státy americké, Švýcarsko a Turecko.

⁵⁴ Rozhodnutí o rozdílném a výhodnějším zacházení, reciprocitě a účasti rozvojových států je dostupné na: http://wto.org/english/docs_e/legal_e/enabling1979_e.htm

⁵⁵ Deklarace o zřízení Nového mezinárodního ekonomického řádu je dostupná na: <http://www.un-documents.net/s6r3201.htm>

⁵⁶ Bhagwati, J. (1977). The New International Economic Order. The North-South Debate.

2.3 Světová celní organizace

V roce 1947, třináct evropských zemí založilo pracovní skupinu, která měla za úkol přezkoumat celní otázky, které stanovila Všeobecná dohoda o clech a obchodu. Tato práce vedla k přijetí mnohostranné úmluvy o založení Rady pro celní spolupráci, která byla oficiálně podepsána 26. ledna 1953 v Bruselu za účasti 17 zakládajících členů. V roce 1994 organizace změnila svůj název na Světová celní organizace (WCO). WCO je mezinárodní organizace, která sdružuje všechny země světa, díky tomu je uznávaným světovým hlasem v celní oblasti. Její práce pokrývá širokou škálu oblastí např. komoditní klasifikace a hodnocení, pravidla původu, vybírání celních poplatků, bezpečnost dodavatelského řetězce, mezinárodní usnadnění obchodu a celní vymáhání práva, boj proti padělkům apod. V současnosti členové WCO odpovídají za celní kontroly 98 % veškerého světového obchodu (WCO)⁵⁷.

Za účelem dosažení svých cílů, WCO přijala celou řadu různých úmluv, přičemž mezi nejdůležitější se řadí: (a) *Mezinárodní úmluva o zjednodušení a sladění celních režimů (revidovaná Kjótská úmluva)*, (b) *Mezinárodní úmluva o Harmonizovaném systému číselného označování a popisu zboží*, (c) *Úmluva o dočasném použití*.

a) *Mezinárodní úmluva o zjednodušení a sladění celních režimů (revidovaná Kjótská úmluva)*⁵⁸

Jedná se o mnohostrannou úmluvu, která byla podepsána 30. června 1974 v Bruselu 44 členy tehdejší Rady pro celní spolupráci za účelem odstranění nesouladu mezi celními režimy a praxemi smluvních stran, který by mohly být překážkou mezinárodního obchodu a jiných mezinárodních výměn. Jejím posláním je zjednodušit a harmonizovat celní režimy a postupy a tím podpořit mezinárodní obchod. V čl. 6 III kapitoly této Úmluvy se zřizuje řídicí výbor, který má za úkol posuzovat provádění této Úmluvy a zajistit jednotný výklad.

b) *Mezinárodní úmluva o Harmonizovaném systému číselného označování a popisu zboží*⁵⁹

Tato úmluva byla podepsána 14. června 1983 v Bruselu, jejímž posláním je usnadnit mezinárodní obchod, sběr, srovnání a rozbor statistických dat, zejména statistických dat týkajících se mezinárodního obchodu. Tato úmluva nahradila Úmluvu o nomenklatuře pro zařazení zboží v celních sazebnících, která byla podepsána v Bruselu 15. prosince 1950.

c) *Úmluva o dočasném použití*⁶⁰

Tato Úmluva vznikla jako reakce na roztržičnost mezinárodních celních úmluv o dočasném použití, k jejímu podpisu došlo v Istanbulu 26. června 1990. Čl. 1 této Úmluvy definuje dočasné použití, jako: „*Celní režim, kdy určité zboží (včetně dopravních prostředků), může vstoupit na celní území jiného státu s podmíněným osvobozením od dovozního cla a daně a bez dovozních zákazů či omezení hospodářské povahy. Toto zboží (včetně dopravních prostředků), musí být osvobozeno za konkrétním účelem a musí být určeno pro zpětný vývoz ve stanovené lhůtě, aniž by došlo k jakémukoli změně tohoto zboží s výjimkou běžného snížení hodnoty způsobeného jeho použitím.*“ Před přijetím této Úmluvy byla 6. prosince 1961 přijata

⁵⁷ WCO. (2009). Mission Objectives Activities.

⁵⁸ Úplné znění Mezinárodní úmluvy o zjednodušení a sladění celních režimů (revidovaná Kjótská úmluva) je dostupné na: http://wcoomd.org/Kyoto_New/Content/content.html

⁵⁹ Mezinárodní úmluva o Harmonizovaném systému číselného označování a popisu zboží je dostupná na:

http://wcoomd.org/home_hsoverviewboxes_tools_and_instruments_hsconvention.htm

⁶⁰ Úmluva o dočasném použití je dostupná na: http://wcoomd.org/files/1.%20Public%20files/PDFandDocuments/Procedures%20and%20Facilitation/Istanbul_legal_text_Eng.pdf

*Celní úmluva ATA karnet pro dočasné použití zboží*⁶¹. ATA karnet je mezinárodní celní dokument, který umožňuje dočasné vyvezení zboží osvobozené od cla a daní. Typickým příkladem, pro který se ATA karnet využívá je, např. prezentace zboží na mezinárodních veletrzích a výstavách, prezentace nových výrobků v zahraničních firmách apod. Tento dokument je možné použít pro obchodní vzorky, zařízení potřebná pro výkon povolání, vědeckovýzkumný materiál nebo pro prezentační nabídku na různých veletrzích a výstavách ve zhruba šedesáti zemích světa. ATA karnet však trpí i jistými omezeními, které je možné rozdělit do tří skupin: (a) časové, tzn. jeho doba platnosti je maximálně 1 rok od data jeho vystavení, (b) územní, tzn. karnet ATA je možné použít pouze ve smluvních zemích, (c) věcné, tzn. ATA karnety kryjí dočasný vývoz a dovoz především: zařízení potřebných pro výkon povolání, obchodní vzorky, zboží určené k vystavení nebo použití na výstavách a veletrzích, vědecko-výzkumný materiál.

2.4 Světová obchodní organizace

Světová obchodní organizace vznikla na základě Dohody o zřízení Světové obchodní organizace⁶², která byla výsledkem devíti let trvajícího Uruguayského kola (WTO⁶³). Svou činnost zahájila k 1. lednu 1995 jako mezinárodní instituce globálního rozsahu se sídlem v Ženevě. K tomuto datu mělo WTO 125 členů a 28 zemí žádalo o přijetí, mezi nimi byly např. Čína a Rusko⁶⁴. WTO se stala plnoprávnou organizací, která byla vybudována na pevných mezinárodněprávních základech, v rámci které bylo přijato celé spektrum mezinárodních obchodních smluv, které neupravovaly pouhou výměnu zboží, jako to mu bylo v případě GATT.

Z pohledu závaznosti je možné dělit základní dokumenty WTO do dvou skupin, a to na (Rozeňalová)⁶⁵: (a) *mnohostranné obchodní dohody*, které tvoří neoddělitelný základ systému WTO. V případě těchto dohod platí, že členové WTO musí tyto smlouvy přijmout. Jsou zakotveny v článku II. ods. 3 Dohody o zřízení Světové obchodní organizace a (b) *vícestranné obchodní dohody*, kde signatáři těchto dohod nejsou všechny členské státy WTO, ale jen některé. Ty ostatní se ale mohou k dohodám kdykoli připojit a závazky jimi určené začít plnit. Pakliže je přijmou, jsou již pro ně závazné.

Mnohostranné obchodní dohody WTO zahrnují *Dohodu o zřízení Světové obchodní organizace*, která je ústřední smlouvou (Rozeňalová)⁶⁶. Jejími závaznými přílohami jsou: *Příloha č. 1 A: Mnohostranná dohoda o obchodu se zbožím*, *Příloha č. 1 B: Všeobecná dohoda o obchodu se službami (GATS)*, *Příloha č. 1 C: Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS)*, *Příloha č. 2 Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů*, *Příloha č. 3 Mechanismus pro přezkoumání obchodní politiky*.

a) Mnohostranná dohoda o obchodu se zbožím (GATT)

Mnohostranné dohody se zbožím zahrnují: (a) Dohodu o zemědělství, (b) Dohodu o uplatňování sanitárních a fytosanitárních opatření, (c) Dohodu o textilu a ošacení, (d) Dohodu o technických překážkách obchodu, (e) Dohodu o obchodních aspektech investičních opatření, (f)

⁶¹ Výraz „ATA“ je zkratkou francouzských a anglických slov „Addmission temporaire / temporary admission“.

⁶² Úplné znění Dohody o zřízení Světové obchodní organizace je dostupné na http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/04-wto.pdf.

⁶³ WTO. (2012). The GATT years: from Havana to Marrakesh.

⁶⁴ V současnosti tvoří členskou základnu WTO 157 zemí a 26 pozorovatelských států. Čína se stala členem WTO v roce 2001. Rusko společně s Černou Horou a Samoi se staly doposud posledními novými členy WTO v prosinci 2011.

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ Tamtéž

Dohodu o provádění článku VI Všeobecné dohody o clech a obchodu 1994, (g) Dohodu o provádění článku VII Všeobecné dohody o clech a obchodu 1994, (h) Dohoda o kontrole před odesláním, (i) Dohodu o pravidlech původu, (j) Dohodu o dovozních licenčním řízení, (k) Dohodu o subvencích a vyrovnávacích opatřeních, (l) Dohodu o ochranných opatření⁶⁷. Nad výše uvedené dohody v rámci GATT dohlíží Rada pro obchod se zbožím, která je nedílnou součástí WTO (WTO)⁶⁸.

b) Všeobecná dohoda o obchodu se službami (GATS)

Dohoda GATS představuje mnohostrannou dohodu pokrývající oblast služeb. Šronek⁶⁹ uvádí, že se jednalo o vůbec první mnohostrannou dohodu tohoto druhu, která neměla svého předchůdce a ani nenavazovala na žádné dřívější ujednání. V GATS byla zároveň deklarována snaha o ochranu účasti rozvojových zemí. Sjednání této dohody znamenalo v řadě odvětví průlom do oblasti tradičně ovládané domácími podnikateli či v některých případech pod kontrolou domácích vlád či orgánů. Tento tradiční národní vliv byl i důvodem pro to, proč byla vytvořena samostatná dohoda namísto prostého začlenění problematiky do GATT. Samozřejmě, existovala i odvětví jako např. námořní doprava, která byla liberalizována (viz podkapitola 2.2).

Ujednání GATS jsou tvořena třemi pilíři: první úroveň vytváří základní principy úpravy, druhou tvoří přílohy obsahující normy pro jednotlivé zvláštní sektory služeb, třetí je vytvářena listinami obsahující jednotlivé závazky států. Ty obsahují normy provádějící přístup na jejich trh. Na provádění této dohody dohlíží Rada pro obchod se službami (WTO)⁷⁰.

c) Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS)

TRIPS upravuje obchod s nehmotnými statky. Důvodů proč se právě obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví stály předmětem, které je potřeba upravovat, je celá řada, viz např. Čermák jr., Koplíková, Lorenc⁷¹, Maskus⁷². Vedle důvodů daných růstem objemu obchodu v této oblasti, kdy se samozřejmě objevují tytéž bariéry a problémy, které doprovázejí obchod se službami či hmotnými statky, existují i aspekty, které jsou dané skutečností, které negativně ovlivňují mezinárodní obchod, např. se jedná o obchod s padělkami, počítačová kriminalita, které narušují bezesporu obchodní vztahy mezi zeměmi, viz např. Musil⁷³, OECD⁷⁴. Z důvodu vzestupu obchodování s právy k duševnímu vlastnictví, byla i tato problematika předmětem projednávání v rámci Uruguayského kola. Na rozdíl od služeb a zboží bylo stanoveno, že v případě duševního vlastnictví bude věnována pozornost pouze jeho obchodním aspektům. Na základě toho TRIPS reguluje tyto otázky: (a) způsob aplikace základních principů mezinárodního obchodního systému a základních dohod chránících práva k duševnímu vlastnictví, (b) zajištění adekvátní ochrany práv k duševnímu vlastnictví, (c) zajištění prosazení

⁶⁷ Více informací o mnohostranných dohodách GATT jsou dostupné na: http://www.wto.org/english/tratop_e/gatt_e/gatt_e.htm.

⁶⁸ WTO. (2012). GATT and the Goods Council.

⁶⁹ Šronek, I. (1999). Světová obchodní organizace

⁷⁰ WTO. (2012). General Agreement on Trade in Services.

⁷¹ Čermák jr. K., Koplíková, E., Lorenc, L. (2007). Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví

⁷² Maskus, K. E. (2000). Intellectual Property Rights and Economic Development.

⁷³ Musil, S. (2000). Počítačová kriminalita: Nástin problematiky. Kompendium názorů specialistů.

⁷⁴ OECD. (2007). The Economic Impact of Counterfeiting and Piracy: Executive Summary.

těchto práv jednotlivými státy na jejich vlastním území, (d) řešení sporů v této oblasti mezi členskými státy WTO (WTO)⁷⁵.

Niemann⁷⁶ uvádí, že v autorskoprávní oblasti TRIPS odkazuje na Bernskou úmluvu (viz 3.5), kterou však svým textem rozšiřuje. TRIPS na rozdíl od Bernské úmluvy nezavazuje k ochraně morálních práv autorů⁷⁷. Za nejvýznamnější příspěvek TRIPS je považováno, že je uceleně stanoven požadavek vůči smluvním státům, aby respektovaly a zejména vynucovaly práva duševního vlastnictví.

d) Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů

Základní mechanismus pro řešení sporů je obsažen v Příloze č. 2 Dohody o zřízení WO – Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů. Tento systém dopadá na vztahy mezi státy – členy WTO. Spory řešené v rámci systému WTO mohou vzniknout z porušení dohod nebo závazků na ně navazujících. Tento systém vznikl v rámci Uruguayského kola a je považován za čtvrtý pilíř WTO a současně za další příspěvek WTO ke stabilitě systému mezinárodních ekonomických vztahů.

2.5 Světová organizace na ochranu duševního vlastnictví

Světová organizace na ochranu duševního vlastnictví (WIPO) byla vytvořena v roce 1967 na podporu tvůrčí činnosti a na podporu ochrany duševního vlastnictví. V roce 1974 se stala specializovanou agenturou OSN s cílem přispívat k ochraně duševního vlastnictví na celém světě prostřednictvím spolupráce mezi 185 členskými státy a podporovat spolupráci mezi svazy na ochranu duševního vlastnictví⁷⁸. Zejména 21. století představuje éru, kdy se myšlenky a nápady stávají motorem pro rozvoj nových sektorů a oblastí v podnikání. V současnosti činnost WIPO pokrývá dvě hlavní oblasti: (a) průmyslové vlastnictví (upravovanou oblastí jsou: patenty, ochranné obchodní známky, průmyslový design, označení původu apod.) a (b) autorská práva (zejména literární, hudební, umělecká, fotografická či audiovizuální díla). V rámci činnosti WIPO vzniklo za dobu její existence 24 multilaterálních úmluv, přičemž 16 z nich se týká průmyslového vlastnictví a 6 autorského práva (WIPO)⁷⁹. *Základními kameny autorskoprávní ochrany v rámci WIPO jsou* (Boyle)⁸⁰: (a) Bernská úmluva na ochranu literárních a uměleckých děl z roku 1886. (b) Římská úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací z roku 1961, (c) Ženevská úmluva na ochranu výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému kopírování z roku 1971, (d) Bruselská úmluva o šíření programů prostřednictvím satelitů z roku 1974, (e) Smlouva WIPO o autorském právu z roku 1996, (f) Smlouva WIPO o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech z roku 1996, (g) Washingtonská smlouva o duševním vlastnictví týkající se integrovaných obvodů z roku 1989.

⁷⁵ WTO. (2012). Intellectual property rights and the TRIPS Agreement.

⁷⁶ Niemann, I. (2007). Geistiges Eigentum in konkurrierenden völkerrechtlichen Vertragsordnungen: Das Verhältnis zwischen WIPO und WTO/TRIPS.

⁷⁷ Cornish (1996) uvádí, že příčiny této zásadní výjimky je možné hledat především v postoji USA, které odmítají výslovné zavedení ochrany morálních práv, a to i přesto, že jsou od 1. 3. 1989 členem Bernské úmluvy. Tento jejich odmítavý postoj je zejména dán odlišným historickým vývojem autorského práva a je tak důsledkem rozdílného přístupu angloamerického systému copyright, který klade důraz především na ekonomické využití díla a neuznává příliš morální práva autora.

⁷⁸ Za nejvýznamnější svazy jsou považovány: Pařížský svaz, oficiálně Mezinárodní svaz na ochranu průmyslového vlastnictví a Bernský svaz, oficiálně Mezinárodní svaz na ochranu literárních a uměleckých děl.

⁷⁹ WIPO. (2012). Official website of the World Intellectual Property Organization.

⁸⁰ Boyle, J. (2004). A Manifesto on WIPO and the future of Intellectual Property.

Niemann⁸¹ uvádí, že dohody pod správou WIPO jsou nejstarším výsledkem snahy o mezinárodní kodifikaci práv k duševnímu vlastnictví. Dohoda TRIPS zaštiťovaná WTO se v mnoha bodech odvolává na smlouvy zastřešené WIPO. Snaha postihnout nové aspekty již chráněných práv vyplývajících z potřeb 21. století, např. prudký nárůst obchodování s falzifikáty a plagiáty, vedlo ke vzniku TRIPS. Na rozdíl od smluv WIPO, dohoda TRIPS obsahuje výkonné mechanismy k vymáhání práv, jako jsou, např. obchodní sankce apod.

2.6 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)

OECD je mezinárodní hospodářská organizace založená v roce 1961 na podporu hospodářského pokroku a světového obchodu. OECD se vyvinula z Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci, která vznikla v roce 1948 za účelem napomáhat realizaci Marshallova plánu po 2. světové válce (OECD)⁸². Později bylo členství nabídnuto i mimoevropským zemím. V současnosti členskou základnu tvoří 34 zemí, které jsou považovány podle indexu lidského rozvoje za vysoce vyspělé ekonomiky (OECD)⁸³. V roce 1976 OECD přijala Deklaraci o mezinárodních investicích a nadnárodních společnostech, která byla v roce 2000 připojena k Směrnici OECD pro nadnárodní společnosti. V roce 1995 OECD navrhla *Multilaterální dohodu o investicích (dále i MAI)*⁸⁴. Podstatou této dohody mělo být vytvoření mnohostranných pravidel, které by upravovaly problematiku mezinárodních investic systematictějším a jednotným způsobem mezi státy s vysokými standardy pro liberalizaci investičních režimů a efektivní postupy při řešení sporů. Předložený návrh se definitivně zhroutil v roce 1998 zejména pro nepřijatelnost MAI pro rozvojové země a pro obavy některých evropských států (zejména Francie), že ztratí kontrolu nad zahraničními investicemi. V současnosti tak jádro právní úpravy tvoří dvoustranné dohody o ochraně a podpoře investic (OECD. Multilateral Agreement on Investment).

Problematika investic na multilaterální úrovni tak není dodnes plně regulována. Existuje sice mnohostranná *Dohoda o obchodních aspektech investičních opatření (TRIMs)* v rámci WTO, ale ta se vztahuje pouze na investiční opatření, týkající se obchodu se zbožím.

ZÁVĚR

Cílem příspěvku bylo objasnit vznik a vývoj bilaterálních a následně multilaterálním obchodních smluv a následně zachytit základní multilaterální smlouvy, které jsou v současném obchodním systému považovány za dominantní. V historii vztahů mezi státy převládaly bilaterální smlouvy, které zejména v minulosti řešily otázky nastolování míru mezi zeměmi. První bilaterální obchodní smlouvy se začínají objevovat až v souvislosti s průmyslovou revolucí. Za nejvýznamnější smlouvu tohoto období je považována *Cobden-Chevalierova obchodní smlouva* z roku 1860, která ustanovila volný obchod mezi Francií a Velkou Británií. V této smlouvě byla zformulována Doložka nejvyšších výhod a vedla další evropské země k uzavírání bilaterálních dohod mezi sebou. Např. Hoekman⁸⁵ uvádí, že tento propojený systém Cobdenových smluv vytvářel takřka multilaterální rámec vzájemného obchodování mezi dalšími evropskými zeměmi. Následující hluboké změny v mezinárodní hospodářské situaci, které se objevily v průběhu 1. poloviny 20. století, silně narušily obchodní vztahy mezi světovými obchodními partnery. Následující poválečné bilaterální dohody se soustředily

⁸¹ Tamtéž

⁸² OECD. (2012). Organisation for European Economic Co-operation

⁸³ OECD. (2012). Convention on the Organisation for Economic Co-operation and Development.

⁸⁴ Pokusy o vytvoření rámce pro ochranu zahraničních investic byly zaznamenány již v roce 1920 v rámci Ligy národů. Následně od druhé poloviny dvacátého století se ochrana investic vyvíjela přes dvoustranné investiční smlouvy.

⁸⁵ Tamtéž

zejména na nastolování obchodu v míru a upravovaly jejich ekonomické a politické vztahy do budoucna.

V průběhu 40. let minulého století se do popředí zájmu dostávají multilaterální (mnohostranné) smlouvy. Gilligan, Simonelli⁸⁶ uvádí, že mnohostranné smlouvy začaly vznikat zejména z důvodu neschopnosti bilaterálních smluv řešit rozsáhlé otázky, které měly celosvětový charakter. Od 40. let 20. století se tak vývoj posunul k regulaci postavené na multilaterální úrovni. Za nejvýznamnější smlouvu tohoto období je považován *Prozatímní protokol o provádění Všeobecné dohody o clech a obchodu*. Jednalo se sice o provizorní mnohostrannou smlouvu, která byla podepsána 23 zeměmi, do doby vzniku Mezinárodní obchodní organizace, ale zůstala v platnosti téměř 50 let.

Do 90. let 20. století byl poměrně dobře pokryt obchod s průmyslovým zbožím díky GATT, ale oblasti jako služby, práva duševního vlastnictví zejména jejich obchodní aspekty či investice, byly na celosvětové úrovni pokryty velmi stroze. Tyto oblasti byly postihnuty zejména bilaterálními dohodami mezi státy. Až teprve vznikem Světové obchodní organizace v roce 1995, byla na celosvětové úrovni regulována oblast jak obchodu se službami, tak i obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví. Regulace investic na multilaterální úrovni byla započata návrhem Multilaterální dohody o investicích pocházející z dílny OECD z roku 1995. Nicméně předložený návrh se v roce 1998, díky rozdílným zájmům jednotlivých zemí, definitivně zhroutil. V současnosti je tato oblast upravena prostřednictvím dvoustranných dohod.

V současnosti však i multilaterální obchodní systém zastřešovaný WTO čelí mnohým problémům. Důvodem těchto problémů je, že je v rámci WTO řešeno stále větší spektrum obchodních otázek, a jednak i členská základna WTO se neustále zvyšuje, díky tomu se stává dosáhnout konsenzu mezi členy WTO prakticky nemožné. Příkladem je, např. doposud neuzavřené katarské rozvojové kolo mnohostranných jednání z Dauhá, které bylo započato v roce 2001 a vidina na jeho dokončení je i dnes v nedohlednu.

POUŽITÁ LITERATURA:

1. BABILI, M. (2008). *Regional Trade Agreements*. NAPC Research. GCP/SYR/006/ITA, Cooperazione Italiana.
2. BHAGWATI, J. (1977). *The New International Economic Order. The North-South Debate*.
3. BOYLE, J. (2004). *A Manifesto on WIPO and the future of Intellectual Property*. DUKE L. & TECH., Rev. 9.
4. BROWN, A. G., STERN, R. M. (2004). *Global Market Integration and National Sovereignty*. Discussion Paper No. 518, University of Michigan.
5. CIHELKOVÁ ET AL. (2010). *Regionalismus a multilateralismus. Základy nového světového obchodního řádu?* Praha: C. H. Beck.
6. CORNISH, W. R. (1996). *Intellectual Property*. London: Sweet and Maxwell.
7. ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. (2008). *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C. H. Beck.
8. ČERMÁK, K., KOPLÍKOVÁ, E., LORENC, L. (2007). *Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví*. Praha: Elso Group.
9. DAILLIER, P., PELLET, A. (2002). *Droit international public*. Paris: LGDJ.
10. DAVENPORT, F. G. (1917). *European Treaties bearing on the History of the United States to 1648*. Washington, DC: The Carnegie Institution of Washington.

⁸⁶ Tamtéž

11. GILLIGAN, M. J., SIMONELLI, N. (2006). *International Multilateral Agreement Negotiations*. In Conference "Building Synergies: Institutions and Cooperation in World Politics," October 12-14, 2006, University of Iowa.
12. GLENNY, M. V. (1970). *The Anglo-Soviet Trade Agreement, March 1921*. Journal of Contemporary History, vol. 5, iis. 2., pp. 63-82.
13. GOLDAR, B. (2002). *Trade liberalization and manufacturing employment: The case of India*. ILO: Employment Paper, No. 34.
14. HERNANDEZ, H. L. (1996). *United Nations Conference on Trade and Development: Review of institutional and programme issues (JIU/REP/96/1)*. Geneva: United Nations General Assembly.
15. HINDE, W. (1987). *Richard Cobden: A Victorian Outsider*. Yale University Press, New Haven and London.
16. HISCOX, M. J. (1999). *The Magic Bullet? The RTA, Institutional Reform and Trade Liberalization*. International Organization Vol. 53/ No. 4, Cambridge.
17. HOEKMAN, B. M. (2001). *The political economy of the World trading system : the WTO and beyond / 2nd ed*. Oxford: Oxford University Press.
18. CHASSAIGHNE, P. (2009). *Chassaigne, La Grande-Bretagne et le monde de 1815 à nos jours*. Armand Colin.
19. IRWIN, D. A. (1996). *Against the Tide: An Intellectual History of Free Trade*. Princeton: Princeton University Press.
20. KALIRAJAN, K. (2004). *The impact of a decade of India's trade reforms*. The Australian National University: ePrints.
21. KARSKI, M. (2001). *Does The Degree of Openness of an Economy Affect its Economic Growth? Openness and Growth: A panel data Analysis for Developing Country*. Rapport de recherche présenté en vue de l'obtention du grade de Maitre ès sciences en sciences économiques. Université de Montréal.
22. Kelsen, H. (1951). *The Law of the United Nations: a critical analysis of its fundamental problems*. London: the London Institute of World Affairs.
23. KLABBERS, J. (2009). *An Introduction to International Instructional Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
24. KUČERA ET AL. (2008). *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Aleš Čeněk
25. MADAR ET AL. (2002). *Slovník českého práva*. Praha: Linde.
26. MADDISON, A. (1998). *Chinese Economic Performance in the Long Run*. Paris: OECD Development Centre.
27. MADDISON, A., WU, H. X. (2006). *China's Economic Performance: How fast has GDP Grown; How big is it compared with the USA?* University of Queensland seminar on World Economic Performance: Past, Present and Future.
28. MARELLI, E., SIGMORELLI, M. (2009). *The Economic Development of China and India: Determinants, Features and Consequences*. EACES Workshop. Italy: University of Perugia, 26 June 2009.
29. MASKUS, K. E. (2000). *Intellectual Property Rights and Economic Development*. A Symposium on Compliance with International Intellectual Property Law", organized by Fredrick K. Cox International Law Center at Case Western Reserve University.
30. MRÁZEK, J. (1986). *Způsobilost mezinárodních organizací uzavírat mezinárodní smlouvy*. Studie z mezinárodního práva, 20.
31. MUSIL, S. (2000). *Počítačová kriminalita: Nástin problematiky. Kompendium názorů specialistů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
32. NIEMANN, I. (2007). *Geistiges Eigentum in konkurrierenden völkerrechtlichen Vertragsordnungen: Das Verhältnis zwischen WIPO und WTO/TRIPS*. Berlin Heidelberg: Springer.

33. ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT (OECD). (1960). *Convention on the Organisation for Economic Co-operation and Development*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
34. ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT (OECD). (2007). *The Economic Impact of Counterfeiting and Piracy: Executive Summary*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
35. ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT (OECD). (2012). *Multilateral Agreement on Investment*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
36. ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT (OECD). (2012). *Organisation for European Economic Co-operation*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
37. PANAGARIYA, A. (2008). *India: The Emerging Giant*. New York: Oxford University Press.
38. PRITCHETT, L. (1996). *Measuring outward orientation in LDCs: Can it be done?* Journal of Development Economics, vol. 49, iss. 2.
39. ROZEHNALOVÁ, N. (2010). *Právo mezinárodního obchodu*. Praha: Wolsters Kluwe ČR.
40. ROZEHNALOVÁ ET AL. (2010). *Právo Světové obchodní organizace a další kapitoly z mezinárodního ekonomického práva*. Brno: Masarykova univerzita.
41. ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. (2006). *Vnější obchodní vztahy Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita.
42. ROTHERMUND, D. (1996). *The Global impact of the Great Depression 1929–1939*. London: Routledge.
43. SKIPTON, CH. (2007). *Trade Openness, Investment, and Long-Run Economic Growth*. Working Paper '07-'08 Southern Economics Association (SEA) meetings, New Orleans.
44. STERN, R. M. (2007). *The Multilateral Trading System*. Discussion Paper No. 569, University of Michigan.
45. ŠRONEK, I. (1999). *Světová obchodní organizace*. Praha: VŠE.
46. ŠTRUMA, P., ČEPELKA, Č., BALÁŠ, V. (2011). *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Aleš Čeněk.
47. UNITED NATIONS TREATY COLLECTION. (2012). *Multilateral Treaties Deposited with the Secretary-General*. New York: United Nations Treaty Collection.
48. UNITED NATIONS CONCERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT (UNCTAD). (1968). *About GSP*. Resolution 21 (ii) taken at the UNCTAD II Conference in New Delhi in 1968.
49. UNITED NATIONS CONCERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT (UNCTAD). (2012). *A Brief History of UNCTAD*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.
50. URATA, S. (2002). *Globalization and the Growth in Free Trade Agreements*. Asia-Pacific Review, vol. 9, iss. 1.
51. WORLD CUSTOMS ORGANIZATION (WCO) (2009). *Mission Objectives Activities*. Brussels: The World Customs Organization.
52. WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION (WIPO). (2012). *Official website of the World Intellectual Property Organization*. Available: <http://wipo.int/>.
53. WORLD TRADE ORGANIZATION (WTO). (2011). *The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1947)*. Legal texts: GATT 1947, Article I — XVII. Geneva: World Trade Organization.
54. WORLD TRADE ORGANIZATION (WTO). (2012). *The GATT years: from Havana to Marrakesh*. Understanding the WTO: Basics. Geneva: World Trade Organization.

55. WORLD TRADE ORGANIZATION (WTO). (2012). *GATT and the Goods Council*. Geneva: World Trade Organization.
56. WORLD TRADE ORGANIZATION (WTO). (2012). *General Agreement on Trade in Services*. Geneva: World Trade Organization.
57. WORLD TRADE ORGANIZATION (WTO). (2012). *Intellectual property rights and the TRIPS Agreement*. Geneva: World Trade Organization.
58. WORLD TRADE ORGANIZATION (WTO). (2012). *RTA Database*. Geneva: World Trade Organization.

KONTAKT

Ing. Monika Mrlinová
Ekonomická fakulta
VŠB-TU Ostrava
Sokolská 33
701 21 Ostrava 1
E-mail: monika.mrlinova@vsb.cz